

CU PRIVIRE LA COLOCVIUL CONSACRAT MONUMENTELCR DE ARHITECTURĂ

Apriu orașul în complexa și indelungată-*i* istorie, a-i cunoaște originile și a-i înțelege ritmurile, arhitectura originară, surprinsă în etape constructive și ritmată de frumuseți plastice, a desluși destinul unor clădiri și mai ales al celor ce le-au durat peste vreme, iată o activitate cu totul și cu totul nobilă. Căci ce poate fi mai pasionant decât să poți descoperi că — aici sau acolo, într-o așezare sau alta — timpul a stat parcă pe loc și majoritatea martorilor trecutului sunt și vor fi prezenti mereu prin opera de înțelegere și creație perpetuă a omului.

De aceea a diserne ceea ce trebuie realmente conservat, în acțiunea de înnoire și modernizare a orașelor și a satelor, a trezi și a justifica interesul general pentru activitatea de ocrotire a patrimoniului nostru cultural și științific și a contribui efectiv și eficient la păstrarea, evaluarea și reevaluarea mărturisitorilor trecutului reprezentă obiective deosebit de importante care sunt în atenția Direcției economice și a patrimoniului cultural național din Consiliul Culturii și Educației Socialiste și a oficiilor județene ale patrimoniului.

În cele ce urmează încerc să evidențiez ceea ce a fost nou la ultima sesiune științifică de arhitectură veche* (organizată de amintita direcție de specialitate), să subliniez succint valoarea, semnificația și frumusețea unora dintre comunicări, să sesizez unele minusuri și neajunsuri referitoare la: tematica sesiunii, nivelul comunicărilor și arbitrarul programării unor comunicări considerate poate lăudabile, dar nu și convingătoare din punctul de vedere al noutății și argumentării.

Structurală, de această dată, pe trei secții: I. Cercetarea monumentelor de arhitectură — premisa în acțiunea de ocrotire; II. Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a monumentelor de arhitectură și a componentelor lor artistice; III. Relevarea valorii de specifice local a rezervațiilor de arhitectură și integrarea lor în viața social-economică a localităților, sesiunea a prilejuit evidențierea unui dialog și fructuos schimb de idei, desigur în special la raportorii noii secții (a II-a) care este absolut necesară gindindu-ne la măsurile urgente ce trebuie luate, la principiile și multitudinea de procedee necesare să fie aplicate diversificate în protecția monumentelor.

Trebuie să subliniez că numeroase comunicări reprezentă o certă valoare științifică, iar semnatarii lor se impun prin reflecții judicioase și prin observații pertinente referitoare la unele aspecte inedite sau la elemente majore ale artei vechi, ale artei și tehnicii construcțiilor, dar mai ales prin sesizarea la monumente și ansambluri de monumente a părților și frumuseților mai discrete, greu vizibile pentru toată lumea, dar originare și definitoare pentru noi și cultura noastră.

* Coloconviul de comunicări științifice cu tema: „Monumente de arhitectură în contextul activității de ocrotire și valorificare cultural-educativă a patrimoniului cultural național“. (11–14 decembrie 1981, Cimpulung Muscel și Curtea de Argeș).

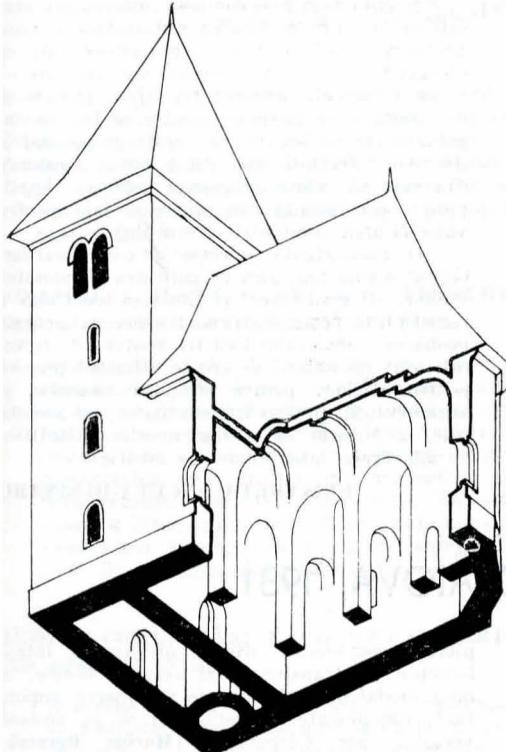
1. Detaliu de antablament și vazan decorativ de la portalul palatului Brukenthal. Restaurare în 1974 (foto Hermann Fabin).

Arhitectura cimpulungeană, marcată de cea a centrului vechi și de străzi ale orașului Cimpulung Muscel, respirând specificul local românesc, este bine păstrată. Atmosfera trecutului străvechii capitale care a fost Cimpulungul se regăsește din plin în ambiția medievală a ansamblului de arhitectură al Curții Domnești (sec. XIV) a cărui cercetare amplă din ultimii ani a dus la urmărirea unei evoluții în toate componente sale (dr. Gheorghe Cantacuzino). Biserica Domnească din aceeași oraș, monument din secolul al XIV-lea, dispărut și atât de controversat în anii din urmă, prezintă o structură arhitecturală, care, după noile cercetări ale arh. Cristian Moisescu, reclamă, pe baza unei reconstituiri axonometrice, un monument în cruce greacă, realizare a meșterilor locali.

Investigațiile asupra monumentului Sf. Nicolae Domnesc — Curtea de Argeș, ale cărui picturi „au folosit de model peste veacuri“,

constituind pe drept cuvînt o sinteză a evoluției picturilor medievale românești (Dan Mohanu), privesc refacerea picturii inițiale (sec. XIV) și în special a ansamblului frescelor din turla naosului.

Sesiunea ne-a prilejuit audierea unor studii de sinteză, din păcate puține, dar deosebit de valoroase prin ideile și concluziile lor referitoare la: structura constructivă a portalurilor gotice din România (prof. dr. Gh. Sebestyen) cu reliefarea, în cazul portalului catedralei romano-catolice din Alba Iulia, a unei rezolvări specifice și anume aceea a arcului peste boiandrug și deci eliminarea stilului median (aflat în structura specific gotică a altor exemplare) printr-o stereotomieabilă (realizarea grinzi respective dintr-o succesiune de lespezi de piatră de formă triunghiulară, care transformă efortul de încovoiere în cel de compresiune și forfecare, suportate bine de piatră); arhitectura românească

3. Biserica de lemn (sec. XVIII) din Starchiojd, județul Prahova.

2. Ipoteză de reconstituire a Bisericii Domnești (în fază inițială — sec. XIV) din Cimpulung Muscel.
(desen de Cristian Moisescu)

4. Casă veche din Starchiojd.

5. Ancadramentul intrării din partea de vest a bisericii lui Horia din Albac (strămutată în Olănești) — detaliu.

6. Biserica Mănăstirii Strimba din județul Sălaj.

de zid din regiunea intracarpatică, marcată de realizări reprezentative în secolul al XVIII-lea: biserice din Beiuș, Oradea, Orșova, Tigvanul Mare, biserică Mănăstirii Partoș și.a., expresie pe de o parte a adaptării arhitecturii baroce la un program spațial tradițional românesc și pe de alta a transferului de elemente decorative românești în edificiile baroce, cu concluzia potrivit căreia respectiva perioadă ar fi făcut loc unei arhitecturi baroce originale, și nu de împrumut, reieșită din capacitatea de absorbtie și reformulare (prof. dr. Vasile Drăguț). Privirea de ansamblu asupra tradiției bizantine în arhitectura medievală a Țării Românești îi prilejuiește autoarei Corina Popa, de la Institutul de istoria artei, unele aprecieri, prin comparare cu arhitectura Moldovei, aceasta din urmă diferită în ceea ce privește expresia specific bizantină de cea din Țara Românească: arhitectura Olteniei, Moldovei și Dobrogei s-a concretizat în capodopere ale artei bizantine încă din fazele timpurii ale feudalismului, dar tipul de biserică triconc cu pronaos supralărgit a fost preferat

de constructorii din Țara Românească, diferență față de arhitectura moldovenească ținând de tipul de spațiu creat pentru monumentele.

Metodele de conservare a pietrei propuse de Hermann Fabini la monumentele istorice cuprind soluții de impregnare și reintregire a pieselor originare de piatră cu materiale care să-i dea acesteia duritate mai mare, ca și metode noi (hidrofobizarea suprafețelor de piatră) pentru păstrarea optimă a valorilor cultural-artistice. Un alt studiu la care ne-am oprit este cel despre evoluția concepcelor de conservare-restaurare în România, urmărăit de Ioan Opris, despre învățăminte ce se desprind din activitatea înaintașilor în acest domeniu, sau preocupările acestora închinate spre respectarea tuturor elementelor aparținând epocilor pe care le reprezintă monumentele.

Alături de comunicarea ce sublinia necesitatea luării de măsuri degrabnice de restaurare și valorificare muzeistică a monumentului funerar pietat (sec. II e.n.) din Ostrov, județul Constanța (conducător arh. Cosmin Boghiță), ce a stîrnit interes în lumea științifică,

numeroase alte comunicări din secția a II-a s-au constituit în propuneri și contribuții reale la elucidarea unor probleme ca: restaurarea zonei de acces (a podului) cetății Suceava pe baza unei exhaustive cercetări arhivistice și a similitudinilor cu cetăți și castele prevăzute cu poduri de acces; (arh. Gh. Sion) restaurarea celor trei tronsoane ale Casei Domnești de la Putna (cu păstrarea beciurilor în stare de conservare actuală) pentru a întregi, și a pune în lumină nouă, imaginea de ansamblu a complexului Putnei (arh. Stefan Balș, arh. Virgil Antonescu).

Evidențiem, de asemenea, valoarea unor comunicări (lăiate în secția I) consemnind semnificația de document istoric și arhitectural a bisericilor de lemn.

Chiar dacă spațiul nu ne permite să enumерăm și alte idei valoroase cuprinse și în alte materiale ale sesiunii, țin totuși să arăt și un alt aspect: se simt pronunțat dorință și grija pentru păstrarea mărturilor trecutului; trebuie să fim însă atenți la ceea ce reprezintă cu adevărat valoare și să o păstrăm

pe măsura imperativelor istorice, artistice, științifice pe care le exprimă.

Consultind programul, vom observa că multe comunicări (înute la secția a III-a) puteau fi la secția a II-a: cele despre valorificarea și integrarea centrului istoric și a unor străzi vechi în structura urbană actuală a Botoșanilor, cele trei comunicări având obiect conservarea Pieței Unirii și restaurarea Prefecturii Vechi din Timișoara, și, indeosebi, cea cu privire la restaurarea ansamblului arhitectural din cadrul Complexului muzeistic de la Mogoșoaia. În legătură cu această din urmă comunicare se pune întrebarea de ce a fost ea inserată la subcapitolul „Centrul istoric al municipiului București“?, cum de altfel este cazul și cu alte monumente bucureștene, nelegate de centrul istoric al Capitalei. Apoi, cred că nu toate comunicările, grupate la secția a III-a, se constituie realmente în materiale sau propuneri referitoare la posibile rezervații de arhitectură. Să dăm doar cîteva

exemplu să cum ne apar ele din titlurile de comunicări ce ne stau mai la îndemînă: *Considerații asupra evoluției de la han la hotel în Cluj-Napoca; Valoarea peisajului urban al Gherlei sau cea privind aspectele istorico-artistice ale dezvoltării același oraș*. Desigur, Gherla este orașul nostru cu care ne mîndrim în ceea ce privește numărul mare al edificiilor barocului ca să nu mai vorbim de expresivitatea lor. Expresie a unei arhitecturi baroce originare, interpretată în forme și formule adaptate programului constructiv românesc, unele din monumentele sau chiar ansambluri de clădiri în stil baroc din acest oraș nu ne îndoim că ar constitui, cert și nu posibil, veritabile rezervații de arhitectură. Și, cred, de asemenea, că așa s-ar pune problema cînd solicităm cercetătorilor teme în care să-și prezinte nouăță din rezultatele investigațiilor lor, teme care să se încadreze problematicii actuale din domeniul conservării patrimoniului arhitectural național.

Se impune direcționarea interesului cercetătorilor spre abordarea sistematică a unor probleme fundamentale — în conformitate cu obiectivele din planul general de cercetare — și de stringentă actualitate. Apoi, trebuie să ne străduim ca lucrările noastre să fie convințătoare, la obiect, și să incite la veritabile discuții (afectind mai mult timp acestora), din care să reiasă propuneri valorioase implicînd o permanentă răspundere socială pentru valorificarea moștenirii trecutului.

O mai atentă selecție a comunicărilor, înințind seama mai ales de calitatea și nouitatea ideilor, diversificarea și innoirea continuă a tematicii în vederea abordării celor mai actuale probleme ale valorificării moștenirii culturale săint de natură să creeze climatul propice pentru dialog, pentru discuția deschisă și argumentată, pentru transformarea, pe această cale, a tuturor sesiunilor noastre științifice în adeverate laboratoare de creație.

ELISABETA ANCUTA-RUȘINARU

„VALORI ALE PATRIMONIULUI CULTURAL-NATIONAL“, CRAIOVA, 1981

Sesiunea de comunicări „Valori ale patrimoniului cultural național“, organizată în decembrie anul trecut de către Muzeul Olteniei (și respectiv Oficiul județean Dolj al patrimoniului cultural național) și Universitatea cultural-științifică din Craiova, s-a inscris în contextul activităților specific muzeale, muzeele fiind cele angajate în primul rînd în acțiunea nobilă de valorificare și ocrotire a zestrei noastre artistice și culturale. Această activitate, de mare ampolare numai în condiții de pace, „sporește răspunderea tuturor acelora aflați în cadrul subansamblurilor culturale și implicați nu numai în opera de salvare dar și de dezvoltare a patrimoniului cultural național (prof. univ. dr. Nicolae Novac), înseamnă, totodată, a dobîndi conștiința a ceea ce este de apără și salvat, înseamnă apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului nostru, tradițiile lui culturale“ (Andrei Paleolog. C.C.E.S.).

Vorbind despre rostul muzeului care „trebuie să-l cîștige pe vizitator, să-l facă permeabil, deschis fenomenului artistic“, criticul de artă Radu Ionescu propune o nouă lecturare a artei și includerea artei moderne românești în perspectiva universală, prin interpretări care să nu denatureze imaginea ce-o avem despre un artist și printr-o structurare reală a muzeului de artă (spre exemplu, nu o galerie de artă românească și o altă de artă universală, cum figurează în organizarea actuală a Muzeului de artă al R.S. România, ci de picturi străine, alături de sala picturilor românești).

Despre înfățișarea centrului Craiovei, cu dinamica dezvoltării urbei atestate documentar în secolul al XV-lea, devenită oraș în cel de-al XVI-lea, despre începuturile moderne ale Craiovei la sfîrșitul lui XIX a comunicat, pertinent arh. Theodor Cochei, președintele Filialei Dolj a Uniunii Arhitecților din R.S. România, care a făcut totodată remarcă critice

în ceea ce privește dărimarea, după cutremurul din 1977, a unor clădiri caracteristice Craiovei, precum și recomandări pentru comisia ce trebuie să ia în studiu întreaga zonă a centrului acestui oraș „pentru a valorifica, în urma demolării, ceea ce reprezintă istorie, cultură, valoare“.

Tinute apoi în trei secții: Artă veche, Artă modernă și contemporană, Monumente istorice, comunicările au surprins dimensiunile majore ale spiritului creator românesc, manifestat în arta construcțiilor, în arta veche (ornamentica ceramică, a cărții și manuseriselor vechi, pictura pe lemn), arta populară, arta plastică.

Putem considera lăudabilă inițiativa Muzeului Olteniei de a organiza și sesiuni tematice cum este cea de care vorbim pentru a surprinde, în același cadru științific, un întreg evantai de modalități de exprimare artistică, de redare a spiritului epocilor în care au fost create valorile patrimoniului cultural național și de a desluși sensurile moștenirii noastre cultural-științifice. În acest sens, menționăm contribuția adusă de unii expozații la aprofundarea cunoașterii ornamenticei ceramică neolitică, prin explorarea inventarului artistic descoperit la Circea și Grădinile din Oltenia a căruia motivistică (triunghi, spirală, semicerc alb pictat pe roșu) este văzută de Marin Nica (Muzeul Olteniei), în legătură cu obiectele ceramice de la Tesalia; la interpretarea artistică a unui ansamblu necunoscut de pictură brincovenescă la biserică Sf. Paraschiva Brăbeți (Sebastian Duiu, Muzeul Olteniei); a unui ansamblu de pictură pe lemn din secolul al XIX-lea, realizat de Nicolae Polcovnicul Zugravu la biserică Sf. Treime din Turburea, județul Gorj (Victor Marinou, Muzeul județean Gorj); la relevarea unor evidente și strîns legături ale centrelor artistice din sudul Carpaților în secolul al XVIII-lea, cu

pictura românească din Transilvania, interforențele și transferul, cu această ocazie, a unor modalități stilistice ce vor marca importante monumente ale românilor de pe ambele versante ale Carpaților (Marius Porumb, Institutul de istoria artei Cluj-Napoca); la cunoașterea strădaniilor unui neobosit animator cultural și deschizător de drumuri în cercetarea monumentelor (în special a celor medievale din Oltenia) care a fost I.B. Georgeșcu, talentat condeier din perioada interbelică (Andrei Paleolog).

O serie de alte comunicări au evidențiat rezultatele obținute în activitatea de cercetare a monumentelor de arhitectură din județul Dolj și concretizate în: relevarea, pe baza documentelor și a unor clădiri încă existente, a unor locuințe de piatră și străzi dispărute, în Craiova secolului al XVIII-lea, cu lansarea propunerii de rezervații arhitecturale în zona pieței vechi și a centrului istoric al același oraș (Şerban Berendei, O.P.C.N. Dolj); propunerile ce vizează rezolvarea — pe baza proiectelor corespunzătoare exigențelor actuale — a amplasării și în spațiul urbanistic nou construit a lucrărilor de artă monumentală (arch. Dan Budică, Institutul de proiectări Dolj); inventarierea monumentelor din raza județului Dolj, prilejând, pe baza studierii unor prețioase surse, cunoașterea arhitecturii din secolul al XVII-lea (Tereza Simigălia, Institutul de istoria artei, București); analiza tipurilor de locuință tradițională, a nivelului social-economic și tehnicilor de construcție din nordul Mehedințiilor (Marcela Popilian, Academia de științe sociale și politice, Centrul Craiova); aprecierea persistenței sistemului constructiv arhaic în arhitectura noastră populară, venind din neolitic pînă în secolul al XIX-lea (Ștefan Enache, Muzeul Olteniei), s.a.

E.R.

PE MARGINEA ACȚIUNII DE REPERTORIERE A PICTURIILOR MURALE MEDIEVALE DIN ROMÂNIA

Institutul de istoria artei a găzduit, în ianuarie anul acesta, ședința sa de comunicări științifice, evidențînd rezultatele primei etape a repertorierii picturilor murale din România. Este vorba de fapt despre înregistrarea după un anumit criteriu a picturilor monumentelor medievale românești pînă la anul 1450, de către cercetători din unități ale Consiliului Culturii și Educației Sociale și din Institutul de istoria artei.

Au participat reprezentanți și specialiști din C.C.E.S., istorici și critici de artă, muzeografi.

Opiniile exprimate cu privire la această acțiune s-au referit la importanța, conținutul științific al repertoriului, la metodologia și

organizarea unei astfel de lucrări de ampolare. De asemenea, la aspecte ale desfășurării activității de cercetare din ultimii ani în vederea ocozirii monumentelor, la criteriile alcăturirii și extinderii repertorierii în general, ca formă superioară de evidență.

Sesiunea de lucru a prilejuit un schimb prețios de vederi și „un contact coloșial, de gest“, un cadru în care au fost prezentate opt comunicări privind: tehnicele picturilor murale de la noi, implicînd cunoașterea materialelor de epocă și a caracteristicilor procedeelor de lucru (pe baza analizei de probe arheologice de la monumente); corespondența dintre reprezentările unor picturi și legendele aflate în manuscrise vechi sau raportarea la epigrafie, prin lecturarea unor inscripții, slavone,

vine în sprijinul unor datări mai sigure și chiar al stabilirii originii unor semnificații monumente ca Leșnic, Crișcior, Rimetei s.a.; folosirea posibilităților oferite de tehniciile criminale în desifrarea inscripților, și informarea falsurilor; datarea mai precisă a picturii murale a unor monumente ca Leșnic, Peșteana s.a.

Cercetare laborioasă, prin redarea multiplă și bogată în date asupra unui domeniu sau altul, repertorierea este pe cît de complexă, pe atât de utilă. Acțiune pe care o considerăm și noi lăudabilă, referindu-ne la cea sus-amintită, și care o dorim să fie un îndemn pentru îmbogățirea unor asemenea repertoare sau cataloge și pentru alte domenii.